

INTERVJU

Uroš Kalčič

Foto: JANEZ JUVAN

Pogled skozi svet v "pravo resničnost"

Pogled skozi svet v "pravo resničnost"

Pisatelj in prevajalec Uroš Kalčič (rojen 1951 v Ljubljani) je doslej, ob tem da piše tudi radijske igre (*Ko bom velik, bom žaba*, 1979, *Kositrni vojak iz plute*, 1987), izdal tri knjige proze. Kritika ga je vsakokrat sprejela s posebno pozornostjo, saj je vselej ponudil v branje besedila, za katera sta značilni samosvoja (izvirna) pisateljska drža in pripovedna izdelanost. To so zbirka novel *Mehika* (1979) in daljši prozni knjigi *Dokumenti o čričkih* (1987) in *Numeri* (1996). Pričujoči pogovor se je nanašal na njegovo prozno delo, zlasti še na *Numere*.

Literatura: *Vaša prva knjiga (novel) Mehika je izšla konec sedemdesetih let. Kako ste tedaj doživljali literarno ozračje?*

Kalčič: Težko je tu ločiti osebne okoliščine od kolektivnih, ampak zdi se mi, da sva v tistih letih preživljala puberteto oziroma mladostništvo tako jaz sam kot družba nasploh. Vsekakor je bila stimulacija velikanska. Kako naj človek ne piše, še posebno, če je vdan mladostni nečimrnosti in prostodušnosti (glavnino *Mehike* sem namreč napisal že na začetku sedemdesetih, potem pa sem jo po nepotrebnem več let valjal po ustih in jo v marsičem zapacal), če vsak dan prihajajo k njemu prijatelji in radovedno vihajo liste v pisalnem stroju in mu razlagajo, kakšen frajer da je, in če ga uredniki nenehno prosijo, naj jim kaj pošlje. Neki moj prijatelj, ki je bil takrat ravno tako študent in ljubitelj literature, se mi je celo ponujal za nekakšnega Maxa Broda: njegov načrt je bil, da mi, kakor hitro se bo dokopal do kaj denarja, začne izplačevati mesečno rento, mislim, da je šlo za petdeset tisoč dinarjev, jaz pa naj bi pustil študij in se posvetil le pisanju. Kar pa se splošne kulturne klime tiče: ne bi se zdaj takole na hitro spuščal v vprašanje, kakšno zvezo je to imelo s takratnimi "svinčenimi časi", kot temu zdaj nekateri pravijo, ampak dejstvo je, da je bil cajtgajst, ki me je obdajal, v nekem smislu neprimerno bolj aristokratski kot danes, aristokratski v smislu preseganja nekakšne resnobne, plebejske zazrtosti v dnevno resničnost (ali vsaj v nekakšen splošen, čeprav v navidezno demokratično relativiziranje zavit zdravorazumarski konsenz o "pogledu na stvari"). Kolektivni duh (vsaj tistega dela kolektiva, ki sem mu pripadal jaz) je bil podoben duhu otroka, ki svet odkriva na novo in v vedno novih, nepri-

čakovanih, igrivih povezavah. V tem duhu sta se nevarno in plodovito stikala ustvarjalno veselje in demoničnost, predvsem pa sem v njem videl bližino samemu bistvu narave resničnosti, za katero je nasploh značilna odsotnost vsakršne negibnosti in samoumevnosti – in kaj je lepšega za mladega pisatelja kot živeti v takem duhu? Navsezadnje so bile celo tradicionalistične korifeje iz prejšnjih generacij, ki so se rade zgražale nad pisanjem mladih, takrat nekako bolj žive, kot bi bile sicer ... Da ne bo nesporazuma: nič se mi ne vzdihuje po tistih časih, še manj po sebi iz tistih časov, govorim samo o tem, kako sem takrat, gledano od zdajle, doživljal te stvari.

Literatura: *In kaj je bilo za vas v takšnem ozračju odločilno ali vsaj zanimivo, spodbudno? Kakšno pisanje se vam je zdelo "možno"?*

Kalčič: "Možno" je bilo seveda tako rekoč vse – to je bilo po svoje tudi kontraproduktivno. Hkrati pa je bilo že tedaj jasno, da so marsikaj tistega, kar je dotlej pokrivala literatura, pobrali drugi mediji, zato sem prihodnost literature videl predvsem tam, kjer je bila pravzaprav že od nekdaj in kjer je bila tudi njena avtentična preteklost: v pisavi sami oziroma v tistih sferah, ki jih lahko raziskuje in zapisuje le pisava – ali pa vsaj najbolj učinkovito in suvereno ... (Navsezadnje je bila literatura, ki je bila količkaj vredna, že od nekdaj takšna, tudi v stoletjih, ko niso poznali filma in televizije; Dostojevskega na primer ne moreš filmati ...) Za moj okus so eni to vrnitev k izvorni moči literature razumeli preveč zares in hkrati premalo zares, se pravi, formalno, in meni so bili razni "znotrajtekstualizmi" in ludizmi enako zoprni kot razne metafizične litanije. Sam sem videl – in tudi iskal – možnost sinteze formalne igrivosti in neke notranje, zunajtekstualne zavezujočnosti. Tega seveda nisem počel zavestno in načrtno in "zunajtekstualne zaveze" nikoli nisem razumel kot služenje zgodovinskemu trenutku ali celo kaki ideji, temveč predvsem kot jezikovno odslikavanje nekih notranjih pravil igre sveta, ki poteka tudi neodvisno od literarne. (Prave igre brez pravil pač ni, in če me boste pozneje še kaj vprašali glede tega, vam mogoče povem, za kakšna pravila gre.) Skratka, vedno mi je šlo na živce, ko so ob mojem imenu omenjali "jezik", kot da gre za nekakšno avtonomno entiteto. Jezik – ali pa sintaksa – se je pač zlomil takrat, ko se je lomil svet oziroma optika dojemanja in slikanja sveta ... Nikoli si nisem domišljal, da je jezik kaj več kot zapisovalec, vsekakor pa ni nekaj

avtonomnega, ampak samo en konec popkovine, ki sega v bogve kakšno maternico ...

Literatura: *Jože Snoj je v Mehiki, ko jo je ocenil, videl "porojevanje proze iz poezije" in je dele tekstov "prevedel" v obliko pesmi – ta pa je celo "funkcionirala".*

Kalčič: Težava je v tem, da se *Mehike* bolj malo spomnim in komaj kaj vem, kaj sem tam notri pisal. Tekst je bil precej razpršen, to vem, precej neugnan ... Načelno bi se dalo reči, da je ena izmed razlik med prozo in poezijo lahko tudi v časovni perspektivi ene in druge: recimo, da je proza pogled iz časa, poezija iz nečasa (in v nečas). V marsikateri prozni pisavi se tu in tam čas ustavi ali zgosti – takrat dobimo tako imenovane "poetične pasuse". Najbrž je to tisto, kar je mislil kritik. Res pa je, da lahko kot poezija, če vsekakor hočemo, "funkcionira" marsikaj, tudi kakšen boljši kuharski recept ... Veliko dokazov za to boste našli prav v tistih zoprnih zlatih časih, ki sem jih ravnokar pohvalil.

Literatura: *No, ampak če se še malo vrneva na prejšnje vprašanje: Kako ste gledali na prozo, ki ni bila le "obnova" resničnosti? Po drugi strani pa tudi Mehika ni bila proza brez "resničnosti" v ozadju?*

Kalčič: Brez resničnosti v ozadju? Če dovolite, bi si tu pomagal z anekdoto. Ko sem bil prvič v Benetkah, sem bil že hudo star, se pravi, tam okoli trideset, ampak hvala bogu, da je bilo tako: ravno zato so me namreč tako silovito pretresle ... pretresle v prav posebnem smislu. Najprej ni bilo nič posebnega oziroma je bilo samo zelo "lepo", potem sem se pa naslonil na Ponte Rialto. Bila je ravno pravšnja ura dneva, pozna popoldanska meglica se je barvala na rožnato in tako naprej, in ko sem strmel dol in še malo naokoli, se mi je vsa tista rožnata čipkasta kuliserija in tisti vrvež v kanalu, se pravi, se mi je vse skupaj na lepem zazdelo tako totalno neresnično, da sem si rekel: Aha, vidiš, to je torej resničnost! Ali drugače rečeno: Benetke so – tako arhitekturno kot eksistencialno tako narahlo in fantastično stkane, da se vidi skoznje ... da se vidi skoznje v "pravo resničnost" – in zato so tako genialne. Zato ljudje (nagonsko) tudi drviyo vanje: ne zato, da bi potešili svoje estetske in druge civilizacijske appetite, ampak zato, ker so tam bliže robu resničnosti, ali pa kar bliže doma, če smem tako reči. Takšne reči lahko človek seveda doživlja še marsikje, v naravi, v sobi, na ulici, ni pomembno – vsekakor pa nekje laže kot kje drugje (in tja potem

zato tudi drvi): med drugim laže prav v velikih iznajdbah človeškega duha (kot so na primer v arhitekturi omenjene Benetke, v glasbi Mozart, v literaturi Cervantes itn. itn.). Skratka, takrat v Benetkah je bilo še posebno lepo videti, da če je resničnost na prav poseben zviti način (re)strukturirana, "zrahljana" – ali pa "pretirana" – oziroma pripeljana na rob same sebe, se skozi zasveti in razkrije njena "resničnost resničnosti", njena "podstat" – in hkrati s tem seveda "podstat" človeka samega. In literatura lahko – v svojem najvišjem dosegu oziroma kadar je v najboljši formi – počne prav to: v rokah ima vse potrebno orodje za takšno tkanje ...

Literatura: *In vendar se mi zdi, da se vaša nadaljnja proza precej razlikuje od omenjenih novel. Mislim na Dokumente o čričkih, kjer je veliko več pravega, navadnega sveta, od koder izvira novodobna epika. Kaj se vam je zgodilo novega?*

Kalčič: Kaj se mi je zgodilo novega? Težko reči. Najbrž to, da se je tudi na meni spotoma nabralo nekaj več "pravega, navadnega sveta". Mlad človek je gladek in svet se nanj teže prijemlje, na starejšega, ki je bolj hrapav, pa laže (še posebno če ni zadosti izkušen in odporen); "splošni svet" postaja vse bolj oseben, se strjuje na njem kakor moker plašč ... in ta mi je bil, mislim, pri Čričkih, vsaj ponekod, celo precej v napoto in tekst je marsikje izgorel, oziroma bolje, pregorel v bitkah med "pravim" in literarnim svetom ... Takrat mi včasih očitno ni šlo samo za literaturo in to je bilo narobe. Sicer pa so Črički precej raznorodna literatura, in tole, kar sem ravnokar povedal, velja predvsem za najdaljši tekst, za *Zadevo s kovčkom* ... Sploh pa niti ne bi mogel reči, da je bilo v *Mehiki*, kolikor se je spomnim, kaj manj "navadnega sveta" kot v Čričkih; mogoče celo še več – le da je bil strukturiran drugače, manj "navadno", bolj neosebno in razpršeno. Zato mogoče ta vaš vtis, čeprav je bilo v *Mehiki* celo več objektivno doživetega kot v *Dokumentih*.

Literatura: *Ena izmed poglavitnih značilnosti (ta bo zaznamovala tudi tretjo knjigo Numeri) pa je ostala: ob objektivni resničnosti tudi svet fantazije, toda ta vendar v nekakšni premaknjeni optiki, skozi katero so situacije ali celo ljudje videti malo "čudni", recimo absurdni. Mislim na poglavje "Duhovi" v Čričkih, kjer gre za pisma nekemu blaznemu žüriškemu čevljarju, ki ga sploh ni. Kaj je za vas ta absurdnost, alogičnost – zakaj*

je po vašem sploh mogoča, še več, prinaša celo nekakšno estetsko zadovoljitev?

Kalčič: Če je tako, kot pravite, se vprašajva, kaj je sploh s to "estetsko zadovoljitvijo" oziroma kdaj se takšna zadovoljitev pojavi. Ali ne tam, kjer se pojavi še neka druga zadovoljitev – recimo ji na primer "duhovna"? Se pravi, tam, kot sem že malo prej omenil, kjer je meja med resničnostjo in "neresničnostjo" tako zabrisana, da resničnost prehaja v iluzijo oziroma v neko višjo resničnost in narobe. Navsezadnje, ali ni kategorija "lepega" samo čutno odkritje "resničnega"? In tista "premaknjena optika", kot temu pravite, ali ni to samo tisti pogled z Rialta, o katerem sem ravnokar govoril? In resničen umetniški izdelek, ali ni to samo optični instrument, leča, skozi katero se lomi takšen pogled? Sprašujete, kaj sta zame ta "absurdnost in alogičnost". Morda prav to, da je tisti "blazni züriški čevljar, ki ga sploh ni", v takšni optiki neskončno resničnejši od "bistroumnega ljubljanskega, ki sploh je" ... Saj v tem je bistvo literature, ali ne? Ampak zdaj zahajava v skrajna poenostavljanja, in ob tem mi je, če sem čisto pošten, malce bridko ...

Literatura: Prav, pojdiva naprej. Kdor bere vaše novejša teksta, ve, da je enako močno še nekaj drugega: nezaupanje do klasične zgodbe in posvečanje pozornosti deskripciji, posmehu "pesniškom", tradicionalnim vnetim pisateljem ... Je treba ustvariti "lik" nekega drugega pisatelja, ki bo kos današnjemu času?

Kalčič: Da bi bil kos današnjemu času, najbrž ni treba biti prav dosti pisatelja – ampak jasno je, da pisatelju, ki kaj da nase, ni do tega, da bi bil kos samo enemu času, ampak vsem trem po vrsti ... Tisto "nezaupanje do zgodbe" sem v nekem pogovoru že obširneje demantiral: če na kratko ponovim, nič nimam proti zgodbi in navsezadnje se vedno nekaj, na tem ali drugem nivoju, dogaja. Če bo drugič treba klasične zgodbe, bo pa klasična zgodba. Navsezadnje gre samo za eno izmed metod, tehnik tistega "tkanja" ... Sploh pa se mi zdi, da so *Numeri* fabulativno kar dovolj močni. Formalno sicer ne gre za linearno fabulo, če na to mislite s "klasično", ampak se pa takšno linearno fabulo iz obstoječega materiala vsekakor da rekonstruirati. Kar pa se "vnetega pisatelja" tiče ... nisem čisto prepričan, da razumem, kaj bi to bilo? Ne vem natanko, na kaj mislite?

Literatura: *Vprašanje pisatelj(stv)a se mi zdi namreč eno pomembnejših v vaši prozi, saj se nekako zastavlja tudi v Numerih, kjer se pojavlja vsaj v nekakšnem zapisovanju dnevnikov. Je ta poklic tako pomemben? Vem sicer, da ste neke dejali, da vas literatura sama po sebi ne zanima preveč...*

Kalčič: Saj me res ne. Vsaj ne kar vsaka. Literatura je nasploh širok medij in v knjigah se tiska vse mogoče. Mene literatura kot fenomen ne zanima, zanimajo me le možnosti, ki jih ta medij odpira. Še manj me zanima kot obrt, pa če je še tako sijajno napisana – oziroma me zanima edinole včasih poleti na plažah ali pa kadar sem prehlajen ... (Saj ne, da bi se mi zdela ničvredna, samo časa enostavno nimam zanj, kot nimam časa še za bangi džamping, politiko, kriket in še za tisoč stvari.) Ali da sem konciznejši: ne zanima me, ne vem, ali je izraz najbolj posrečen, "resnobna" literatura. In z "resnobno" literaturo mislim ne samo tisto čemerno, težkobno, "prizadeto", ampak ravno tako tudi lahkotno in prikupno, "ustrežljivo", zabavno oziroma populistično, kot se temu reče, se pravi, vso tisto, ki je obtičala do pasu globoko v svetu in ki tega jemlje za nekaj samoumevnega, za nekakšno zadnjo instanco. Literatura kot dekla sveta, skratka. Lahka deklina ali stroga šomoštrka, saj je vseeno. "Slaščičarska umetnost", ali kako je že Platon imenoval tisto vrsto umetnosti, ki tako ali drugače utrjuje kraljestvo videza. Takšno literaturo, vidite, pišejo "vneti pisatelji" in takšne literature se producira devetindevetdeset odstotkov – ampak še enkrat poudarjam, da ne bo videti, kot da tu podajam nekakšne vrednostne sodbe, v tem ni nič kaj posebno napačnega. Ne ljubi pa se meni biti takšen "vnet pisatelj", samo to sem hotel povedati. Je pa potem tu še neka druga literatura, moj pokojni prijatelj Jure Detela jo je imenoval "sublimna", in recimo ji še mi tako. Razlika med sublimno in "resnobno", se pravi, razlika med Don Kihotom in kakšnim XY romanom (razni Handkeji in Kundere in drugih sto tisoč) ni samo v "stopnji" kvalitete oziroma "poduhovljenosti", ampak je radikalna; je v neki temeljni orientaciji. Je ravno v tisti samoumevnosti, o kateri sem govoril in o kateri pri Shakespearu in Cervantesu ni sledu. O samoumevnosti, da se vse začne in konča tule. Če preberem recimo kakšno genialno pesem, vem, da je izrečeno oziroma zapisano samo vidni del njene neizrečene polovice, ki je skrita v "senci", "na oni strani"; da je pesem pravzaprav vabilo te one strani; skratka, da je v obeh svetovih hkrati, tu in v transcendenci. In to, kar počne Cervantes, je pravzaprav

isto, kar počne tibetanski menih, ko meditira, Benetke, ki (kljub vsemu) živijo, ali pa zaradi mene Einstein, ko se zataplja v prostor-čas; v osnovi gre za en in isti proces širjenja zavesti oziroma "detachmenta" – ki je za moje pojme vedno bil in vedno bo najdonosnejša naložba in na katerega se "splača staviti". In če me sprašujete, kakšnega pisatelja današnji čas potrebuje, potem bi rekel, da si glede pisateljev butlerjev ni treba delati skrbi, ker jih je vedno na pretek, pač pa bi nam takšne pisateljske bodisatve toliko bolj prav prišle – čeprav današnji čas kljub apokaliptičnim mnenjem v tem pogledu po mojem ni kakšna posebna izjema. Pa ne mislim zdaj nujno na nekakšne nove Cervantese in nekakšne "velike tekste" – mislim samo na tiste skromne in vztrajne delavce, ki bodo v sferi literature razvijali tisto, kar razvijata človeška domišljija in misel na vseh tistih področjih človekove ustvarjalnosti, ki jo žene, če se izrazim nekoliko solzavo, "domotožje po nevidnem, pozabljenem" ...

Literatura: *Tako v Dokumentih kot tudi v Numerih bralec lahko sreča značilen tip človeka, ki bi ga lahko imenoval "uradniček". Kako pojmuje to figuro, kaj vam omogoča izraziti ali povedati, je to kak "junak našega časa"?*

Kalčič: Ne vem, a je res tako značilen; saj so še drugi, natakariji, psihiatri, policaji, detektivi ... mislim celo, da je – vsaj v *Čričkih* – razmeroma največ nezaposlenih. Uradnik pa je junak iz ...

Literatura: Duhov ...

Kalčič: ... in tisti nesrečni zaljubljenec iz Smith & Wessona ... Težavno vprašanje, tole z uradničkom, in potrebna bi bila poglobljena raziskava. Vsekakor je jasno, da takle nesrečen in hrepeneč zaljubljenec ne more biti na primer avtoprevoznik, novinar ali softverist. Lahko bi bil sicer tudi kaj drugega, recimo tevešpiker, gozdarski inženir ali magari farmacevt (čeprav je vprašanje), ampak še najboljše je, če je v službi v arhivu ali banki ali kaj podobnega. Birokrat je pravzaprav po eni strani najbližje "bistvu" sodobnega sveta, ki je prav birokracija, v najširšem smislu te besede, se pravi, kot totalna vpletenost, kot pozabljenje, odtujenost od duhovnih izvirov življenja in človeka; birokracija kot tisto, po čemer se današnji svet razlikuje od arhaičnega. Uradnik kot predstavnik tistih, ki so tako globoko potopljene v svet, da jim že skoraj noge pri dnu ven gledajo ... Tako ves je v svetu ega, da ga že sam nima več. Se pravi, če je človek tako radikalno vpleten

v absurdno in totalno nerazvidno dogajanje sveta, je s tem po eni strani že zelo blizu odrešitvi, drugemu robu, na katerem je opna ravno tako tenka kot na najbolj osamljenih in nad svetom vzvišenih vršacih. Ni čudno, da so prav uradniki v literaturi tako kurantna roba in da so tako bolešno senzibilni ljudje ... ali pa žrtve humorja, ki pa je, če ni tiste dobrikave vrste, ravno tako produktiven v relativiziranju in preseganju realnosti.

Literatura: *Bi Numere lahko imenovali "ljubezenski roman"? Seveda s tem pridržkom, da je osmukan običajnih velikih cvetnih listov, ki pa so zato modelirani vsak zase in šele vsi, zloženi eden k drugemu, sestavljajo neko podobo ...? Kakšen mit je bilo treba razbiti?*

Kalčič: Ljubezenski roman? Ne vem, nikoli ga nisem videl tako. Kot "osmukan" mogoče, ampak kategorija ljubezenskega romana implicira žanrskost, žanrskost pa sklenjen svet, to je takšen roman, v katerem se dogajanje med dvema človekoma suče znotraj horizonta fenomena, ki mu pravimo romantična ljubezen. Se pravi, vse se dogaja znotraj tega polja, nič ga bistveno ne presega, v tem polju so tako nebesa kot pekel, tako prekletstvo kot odrešitev. Zato bi težko rekel, da so *Numeri* ljubezenski roman, saj je tekst v tem smislu odprt. Nobenega mita nisem razbijal, in tudi ne vidim potrebe po tem, da bi ga; če je v tekstu problematiziran kakšen "mit", potem je to (nekoliko paradoksalen) mit o tem, da lahko človek prek romantične ljubezni postane eno sam s sabo oziroma "pride do sebe". Mogoče bi kaj glede tega pojasnila tista izjava iz ne vem več katerega poglavja, v katerem junak pravi, da "je prava ljubezen vedno ljubezen do tretjega".

Literatura: *Morda bi glede tega prej moral vprašati po "Njej", zaradi katere se liki (oziroma en sam lik) v knjigi toliko trudijo v življenju ... Sicer pa je glede ženske nekje v Numerih zapisano, da človek vse življenje išče "eno in isto žensko" (Golob v poglavju "Golob"), toda dalje še, da je bolje izmisliti si žensko, saj ljubezen z izmišljeno žensko "lahko cveti lepše kot med ljudmi". Kje pa smo v resnici, kdo je na slabšem, moški, ženska ...?*

Kalčič: Veste, res mi je malo nerodno govoriti o tem; takšna vprašanja človeka vedno silijo, da se postavlja v neakšne vloge, na to ali ono raven, in če ni državljan tiste ravni, potem mu je takšno početje mučno. Jaz bi vam lahko zdajle improviziral čisto spodobno psihološko, filozofsko ali literarnoteoretsko študijo o teh rečeh ... vsekakor pa bi bili to pogledi bralca.

Jaz pa sem slab bralec svojih knjig oziroma jih tako rekoč sploh nisem prebral – če odštejemo redakcijo in korekture. Ampak vi me seveda najbrž sprašujete kot pisatelja ... pisatelj pa je v teh primerih še v posebno neugodnem položaju ... v slepi pegi. In bolje je, da tam kar ostane. In tudi nasploh se mi zdi, da sem zadnji, ki ima kaj povedati o svoji knjigi. (Sliši se klišejsko, ampak naj kar se.) Kot bi Sanča Panso prosili, naj razlaga Don Kihota. Saj je jasno: po eni strani vem več kot ta knjiga, po drugi manj. Tistih reči, v katerih sem pametnejši, v knjigi tako in tako ni (vsaj eksplicitno ne) – zato je nima smisla o njih razlagati – tistih, v katerih je knjiga pametnejša, pa tako in tako ne poznam – in torej ravno tako ni kaj povedati o njih ... Pač pa vam lahko brez zadržkov odgovorim glede onega drugega, namreč da so ženske seveda veliko na boljšem. Če ne zaradi drugega, že zato, ker so jim prihranjene težave z ženskami ...

Literatura: Čeprav je svet malih ljubimcev v Numerih nevrotično grotesken in absurden, pa je v nekem smislu vendarle pretresljiv: ti ljubimci vendarle trpijo, življenje komaj prenašajo. Enota za trpljenje, ki ste jo odlično izrazili v "Jobih", pa ni le nekaj avtoironičnega?

Kalčič: Življenje morda že res komaj prenašajo, ampak to ga zato, ker si ga sploh prizadevajo oprtati na rame. Trpljenje, ki izhaja iz takšne "pomote", je vsekakor tiste vrste, ki je tako kot velika večina reči na tem svetu lahko zavezano tudi (avto)ironiji. Ko ste že omenili Joba: te stvari so seveda precej zapletene, in velikokrat ni jasno, kdo zaradi koga trpi: "Job" zaradi "Boga" ali "Bog" zaradi "Joba", ampak na splošno bi lahko rekli, da je ironiji zavezano le tisto trpljenje, ki "prihaja iz neba", tisto drugo pa ne – čeprav v obeh primerih seveda trpi človek. (Ne morete se na primer smejati človeku, ki mu sosed pokolje familio, drugače pa je, če ti hišo zažge Bog, in v Jobovi bolečini, čeprav je po svoje ekstremna, je vsekakor tudi nekakšen nadih komičnosti.) Vsekakor pa ni nič čudnega, da ste glede trpljenja omenili grotesknost in absurdnost – to troje je vsekakor povezano med sabo, in sicer prav "pretresljivo", kot pravite. Ali ni tako oziroma ali se ne bo "nekoč" izkazalo, da smo trpeli ravno takrat in samo takrat, ko smo si iz sveta naredili nekakšno absurdno grotesko – in da nas je ravno to trpljenje opominjalo, naj odpremo oči in ga uvidimo takšnega, kakršen v resnici je?

Literatura: *Nekje na začetku zadnje knjige Numeri je zapisano: "Pripoved začeti, to je nedvomno od vsega na svetu najtežje ..." Vam bralec lahko verjame? Sicer pa: Jani Virk je v zapisu o Dokumentih, zaustavljajoč se pri zadnjem tekstu Duhovi, zapisal željo, naj bi si (avtor Uroš Kalčič) "na svojo pisalno mizo nastavil velik črnilnik, v katerem se bodo razmnoževali Duhovi". Kaj je s tem črnilnikom? Zakaj iz njega razmeroma redko letijo "duhovi", se pravi, zakaj je med vašimi knjigami razmeroma velik časovni presledek?*

Kalčič: Bralec naj kar verjame – čeprav seveda ni res. Pripoved začeti je od vsega na svetu najlažje, ravno tako končati, zoprno je samo tisto vmes ... Kar pa se črnilnikov tiče ... ne vem, to me kar naprej sprašujejo, in vedno znova se mi zdi, da se mi godi krivica. Knjige so resda samo tri, ampak iz tega materiala bi jih mirno lahko bilo kakšnih šest, in vsi bi bili zadovoljni. In sploh, kako naj rečem oziroma saj sem že rekel: nisem eden izmed tistih, ki svet doživlja le "literarno" oziroma ki misli, da mora ves svet, kar ga prihaja k njemu, sproti predelat skozi pisalni stroj, če naj bo kaj vreden; še manj izmed tistih, ki uživajo v tej obrti; pisanje je zame samo eden izmed kanalov, skozi katere stopam v "erotični" stik s svetom, in sploh me ne bi motilo, če nikoli več ne bi napisal vrstice, celo narobe, to bi bilo za moje pojme v nekem smislu nadvse hvale vredno. (Nekaj časa sem se celo programsko trudil v tem smislu.) Namreč, saj je vse res tisto, kar sem rekel o Cervantesih, ampak pisateljstvo je kljub vsemu, če nanj gledaš tako kot jaz, kaj dvorezen meč: trudiš se, da bi z njim sekal glave zmajem (tistim iz kraljestva slepila), hkrati pa moraš gledati, kako jim ob vsaki odrobljeni zrasede tri nove. Sploh pa, tudi če pozabim na načelne zadržke ... imam jaz, tako da se bo enkrat za vselej vedelo, zapiskov in osnutkov zelo veliko, in prav lahko se zgodi, če se bodo stvari tako dogajale, kot se, da bom v kratkem izdajal eno knjigo na leto ...

Literatura: *V začetku pogovora ste se zelo ugodno izrazili glede "literarnega ozračja" ob koncu sedemdesetih. Kakšno je po vašem danes? Koliko ali kako vas vznemirja?*

Kalčič: No vidite, to je pa drug problem, in prav lahko se zgodi, da sploh ne bom izdajal ene knjige na leto ... Tisti moj prijatelj, ki sem ga na začetku omenil, tisti "Max Brod", je bil potem toliko pameten, da je raje kar sam, in sicer razmeroma uspešno, delal pisateljsko kariero –

zdaj pa je (baje prav zaradi "ozračja") kozer in "publicist"; v tem primeru gre sicer najbrž bolj za osebne odločitve, ampak nekaj pa pove tudi o današnji klimi oziroma o tako imenovanem pomanjkanju odziva. Pri tem, koliko se danes rado bere in podobno, se namreč zastavlja vprašanje "ekonomske" pisateljstva. Namreč, če je pisanje, izraženo v fizikalnih kategorijah, nekakšno "širjenje svetlobe" (in za takšno vrsto pisanja meni gre) oziroma samo eden izmed načinov takšnega širjenja, potem je ekonomsko samo, dokler človek z njim "razsvetljuje" toliko ljudi, kot jih sicer v neposrednem življenju s kakim drugim početjem ne bi dosegel. Pravzaprav je smisel literarnega početja prav v tej ekonomiki: kako z najmanj vloženega truda koristno energijo razposlati med čim več ljudi (če bi bila na svetu dva človeka, bi bilo zapisovanje seveda odveč). Hočem reči, vse to, kar se dobrega doseže s pisanjem, ali pa vsaj marsikaj tega, se da doseči tudi kako drugače; jaz lahko pri enem človeku, če mi ga posodite za kakšne tri ure, v živem kontaktu dosežem enake ali pa še boljše efekte kot s svojo literaturo, in če je tako, kot pravijo, da namreč bereta samo še dva ali pa trije ljudje, potem se ta ekonomija res več ne izide in tisti presežek tovrstne altruistične energije v sebi raje kanaliziram kam drugam. No, ampak jaz mislim, da vseeno ni tako hudo, kot pravijo, in da bralcev ni bistveno manj, kot jih je bilo pred desetimi leti, samo tisti, ki ne berejo (oziroma ne znajo brati), so zdaj prišli do sape in postali glasnejši. In z njimi je v modo, kot vidim, prišla tudi tista bolj "demokratična" vrsta literature. Po mojem so to ciklusi: plebs se bo prej ali slej nadvajal in utrudil in odsurfal, medtem si bo elita odpočila in spet nam bo lepo. Tistih sto ali dvesto senzibilnejših duš bo pa še dolgo na razpolago, četudi v ilegali, in tudi če jih bo čez dvajset let samo še trideset, bodo mesivo in kvas prihodnjih družb in od teh tihih, skritih in bledičnih bo več haska kot od vseh teh tisočev pametnih in rdečeličnih.

Literatura: Kaj pa sicer? Kar neredki pisatelji se tu kar pogosto pojavljajo v javnosti, saj so z marsičim nezadovoljni pa protestirajo, izražajo svoja stališča ... Vas med njimi ni srečati, niti ne na kakšnih pisateljskih simpozijih (ali pa se tako zdi le meni). Vam javnost v tem smislu ni pogodu?

Kalčič: Delno sem na to že odgovoril in zaradi vsega povedanega si lahko že predstavljate, da ne čutim kakšne posebne cehovske privrženosti. Saj ne da bi imel kaj proti druženju s sebi podobnimi (navsezadnje imam

nekaj najboljših prijateljev prav iz vrst literatov), ampak mene življenje rado nosi na široko in na vse strani, in za takšne reči mi enostavno zmanjka časa. Tudi moraš imeti, če hočeš hoditi na pisateljske simpozije, prav poseben oziroma posebno resen odnos do svojega početja, tega pa jaz nimam (ker imam seveda še resnejšega) ... Še bolj to velja za razne proteste in drugačna javna izražanja stališč in nezadovoljstva: saj nedvomno drži, da imam tudi jaz vse polno raznih stališč in da sem z marsičim in marsikdaj nezadovoljen; ampak biti nezadovoljen še ni dovolj; če hočeš protestirati, moraš to svoje nezadovoljstvo tudi dovolj resno jemati, to pa ni vedno in tako nujno lahko. Rešitev je (če odštejemo popolno nereflektiranost, ki je prevladujoča) na primer v narcisoidnosti, ampak ne moreš biti dober Narcis, če ti pogled uhaja pod gladino, če veste, kaj mislim. Hočem reči, ne moreš več stvari naenkrat; jaz, recimo, med drugim tudi zelo rad gledam, in težko je protestirati in obenem gledati, kako protestiraš; saj ne rečem, da se ne da; celo zelo zabavno je najbrž, ampak vsekakor tudi nevarno. Gledanje, o kakršnem govorim in kakršno je meni všeč, prinaša nekakšen mir, se pravi, da je precej nekompatibilno s tem, da ... Skratka, hočem reči, potem ko si bil enkrat v "Benetkah" oziroma si videl, "iz kakšne snovi" so tisti koli, na katerih stojijo, je zelo težko iti na nekakšno tribuno in prodajati svoja stališča, kaj šele rohneti in tako rekoč ubijati za tisto, kar se ti zdi, da iz vode gleda ... Ampak zdaj sem majčkeno zašel ... in sploh, te stvari so zelo relativne, in zelo mogoče je, da bom kaj kmalu začel delovati javno, še posebno, ker se tudi sicer zelo rad gibljam med ljudmi. Meni, se mi zdi, in tudi moja astrološka karta menda tako pravi, je politika tako rekoč napisana na kožo. Ampak to bi morala biti resnično sončna politika ... Počakati bo treba na pravi trenutek ... Skratka, čakam ...

December 1997

Jože Horvat